

รำโน

Ramtone

กาญจนาวัฒน์ แจ่มฟ้า*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบททางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการรำโน 2) รูปแบบการเล่นรำโนและวิเคราะห์อัตลักษณ์ของการเล่นรำโน ในภาคกลาง แบบของการวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิการเล่นรำโน จำนวน 15 คน และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเล่นรำโนในการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบททางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการรำโนพบว่า รำโนสันนิษฐานว่ามีการเล่นมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และเล่นกันอย่างแพร่หลายไปจนเกือบทุกพื้นที่โดยเฉพาะในภาคกลาง ต่อมารำโนได้รับอิทธิพลจากบริบททางวัฒนธรรม นโยบายรัฐนิยมในยุคของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโดยปรับปรุงและการพัฒนาจากรำโนแบบชาวบ้าน มาเป็นรำวงตามแบบฉบับของกรมศิลปากร จึงถือได้ว่ารำโนเป็นต้นแบบของรำวงในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนมาถึงปัจจุบัน 2) รูปแบบและอัตลักษณ์ของการเล่นรำโนในภาคกลางพบว่า เป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนาน ได้รับความนิยมสูงสุดในช่วงสงครามโลก

ครั้งที่ 2 โดยมีโนเป็นเครื่องดนตรีกำกับจังหวะหลัก ร่วมกับฉิ่งและกรับ อันเป็นที่มาของการเรียกว่า “รำโน” แต่ในปัจจุบันมีการใช้ระนาดตีกำกับจังหวะแทนโน เนื่องจากมีเสียงดังและไพเราะ รูปแบบในการเล่นจะรำเป็นวงกลม วงซ้ายรอบผู้ร้องและผู้บรรเลงเครื่องดนตรีกำกับจังหวะ ลักษณะการรำเป็นคู่ชายหญิง โดยผู้รำจะทำท่าใช้ทไปตามเนื้อเพลง บทเพลงเป็นเพลงที่สั้นๆ จำง่าย บทร้องแสดงการเกี้ยวพาราสี สะท้อนถึงวิถีชีวิตในยุคนั้น แต่งกายตามแบบวิถีชีวิตในท้องถิ่นของชาวบ้าน และแต่งกายตามโอกาสที่เล่น นิยมเล่นในงานมงคล งานประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะเทศกาลสงกรานต์ ในสถานที่เป็นศูนย์รวมของท้องถิ่น สืบทอดโดยการสังเกต ฟัง จำ และปฏิบัติตามต่อกันมา ปัจจุบันมีการเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจในท้องถิ่นและต่างท้องถิ่นในเชิงบริการวิชาการ

คำสำคัญ: รำโน บริบททางวัฒนธรรม อัตลักษณ์

Abstract

The purposes of this research were to study: 1) The cultural context effected

* หลักสูตร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา เอกพลศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

to Ramtone. 2) to study performance form of Ramtone and analyze identities show how each component in culture effects to this kind of dance. Research methodology is by qualitative research. Population is thaidance luminaries number 2 people, Ramtone luminaries number 15 people and related document. The research instrument were the interviews the data were analyzed by content analysis.

The results were as follows: 1) Cultural context effected to Ramtone Analysis revealed that performance evidence of Ramtone had occurred since Ayudhaya period and spreaded over the area especially in the central part of Thailand. Later on, state convention policy of field Marshal Plaek Phibunsongkhram, Ramtone influenced by cultural context that had caused changes by revise and improve from traditional Ramtone to Ramvong, a slow round dance continuously moving in a circular manner, and incorporates graceful hand movements and simple footwork which referred to Fine Arts Department therefore it is said that Ramtone is elementary in developing in any kind of dances in Thailand until present time. 2) Performance form of Ramtone and analyze identities show how each component in culture effects to this kind of dance. Ramtone is famous and known for creating fun in between the period WWII. Thon, hand drum played in Thai classical music which made of a ceramic or wooden body is mainly used to control rhythm. Thon is used to play together with ching and grap therefore it is called as Ramtone. Nowadays, Rammana is being used in order to control rhythm instead of

Thon because it creates louder and melodically sound. The form of Ramtone is usually dance in circle. Singer and musician are usually control beats by gyrating to the left and it is a paired up dance between male and female, dancer will dance along with the song and each song will not be very long to make it easy to memorize in order to chat up with each other between male and female majority reflected the way of their livings during the period of time. Customize in pattern of local people lifestyle and its circumstances of performance. Ramtone is generally played at the auspicious ceremony and festivals, especially, Songkran Festival which festival is centralized of people in the area. Ramtone inherited from generations to generations by notice, listen, memorize and practice. Moreover, Ramtone will be taught to anyone interested in the area or surrounding always. However, each component depends on how people in the area live.

Keywords: Ramtone, The cultural context effected Analyze identities

บทนำ

วัฒนธรรม คือ วิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคมนั้น ๆ อย่างเป็นระเบียบและมีแบบแผน ซึ่งจะยึดหลักความเชื่อ ความคิดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ วัฒนธรรมจะเป็นสิ่งที่กำหนดแบบแผน ข้อบังคับ กฎหมาย ทำให้เกิดประเพณี ความเชื่อ ซึ่งจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละสังคม อีกทั้งยังเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสามัคคีที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมนุษย์

เป็นผู้รู้จักเปลี่ยนแปลงปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ จึงนำเอาวัฒนธรรมที่เห็นจากการได้สัมผัสติดต่อกมาใช้โดยอาจรับมาเพิ่มเติมมาเป็นวัฒนธรรมของตนเองโดยตรงหรือนำเอามาดัดแปลงแก้ไขให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพที่มีอยู่เดิม วัฒนธรรมในปัจจุบันไม่ได้อยู่ในรูปของพฤติกรรม ศิลปะ ขนบธรรมเนียมหรือความเชื่อเท่านั้น ยังมีการยอมรับความคิดเห็นเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งอิทธิพลของวัฒนธรรมจากประเทศที่พัฒนาแล้วจะไหลบ่าเข้ามาสู่ประเทศของเรา มีการรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามามากขึ้นจนทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เกิดการครอบงำทางความคิด การมองโลก การแต่งกาย การบริโภคนิยมกระแสวัฒนธรรมโลก เหล่านี้จะแพร่หลายเข้าครอบคลุมเหนือวัฒนธรรมประจำชาติของเราจนอาจทำให้คนไทยลืมวัฒนธรรมอันดีงามของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองไปได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา เพราะภูมิปัญญา หมายถึงความรู้ ทักษะผลงานที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นหรือดัดแปลงขึ้น เพื่อดำรงชีวิตและถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นต่อมา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ถ้าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาใด ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมกับดำรงชีวิตในขณะนั้น ก็อาจไม่ได้รับการปฏิบัติหรือสูญหายไป วัฒนธรรมของแต่ละสังคมย่อมมีที่มาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยทางด้านประชากร ความเชื่อในลัทธิหรือศาสนา รวมทั้งการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมอื่น ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดลักษณะของวัฒนธรรมทำให้วัฒนธรรมของสังคมหนึ่ง ย่อมแตกต่างไปจากอีกสังคมหนึ่งได้ ซึ่งพบว่าภูมิปัญญาที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งคือนาฏศิลป์ ที่มีการอนุรักษ์ของเก่าให้ดำรงอยู่ และฟื้นฟู ดัดแปลง ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีชีวิต สังคม และสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นในปัจจุบัน นอกจากนี้

นาฏศิลป์ยังแสดงถึงวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ ความรู้ความสามารถ และสะท้อนถึงลักษณะของสังคมไทยที่แตกต่างจากชนชาติอื่น ๆ คือมุ่งเน้นถึงลักษณะการแสดงที่ประณีตวิจิตรงดงามมีลีลาอ่อนช้อยตามแบบอย่างของไทย ซึ่งศิลปะการแสดงของไทยนั้นมีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการแสดงในราชสำนักที่มีความเป็นแบบแผนงดงาม และการแสดงพื้นบ้านที่สะท้อนถึงความเป็นวิถีชีวิตของคนไทย มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งการแสดงพื้นบ้านนี้มีรูปแบบที่หลากหลายทั้งระบำ รำ ฟ้อน และการละเล่นต่าง ๆ ของชาวบ้านที่ปฏิบัติ สืบต่อกันมา มีการร้อง รำ ทำเพลง ซึ่งในสมัยดึกดำบรรพ์ถือเป็นการละเล่น ยังไม่นับเป็นการแสดงที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เสริมสร้างความสามัคคี และยังเป็นวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสูงส่งของไทย

การละเล่นพื้นบ้านมักมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดสืบสานต่อกันมา และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่องจนมีลักษณะเฉพาะถิ่น ดังนั้นการละเล่นพื้นบ้านจึงเป็นผลผลิตอันเกิดจากความคิดและจินตนาการของมนุษย์ ย่อมสะท้อนถึงโลกทัศน์ และจิตวิญญาณของบรรพชนในท้องถิ่นที่ได้ถูกหล่อหลอมจนตกผลึกเป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า และได้กลายเป็นมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของประเทศชาติ ซึ่งคนไทยทุกคนควรตระหนัก ห่วงแหน และช่วยกันอนุรักษ์ พัฒนา สืบสานและส่งเสริมเพื่อสืบทอดศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยให้คงอยู่ สืบไปการเล่นรำไท่โชนเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านในท้องถิ่นตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยนิยมเล่นกันอย่างแพร่หลายในเขตภาคกลาง เป็นการเล่นหลังจากเสร็จภารกิจในการทำงานหรือเล่นในงานสำคัญต่าง ๆ ทั้งงานบุญ งานประเพณี

และเทศกาล โดยมีรูปแบบการเล่นที่แตกต่างกันไปตามวิถีชีวิตชาวบ้านและสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ

สำหรับการเล่นรำไท่ในเขตจังหวัดภาคกลางมีการเล่นอย่างแพร่หลายในจังหวัดต่าง ๆ เช่น จังหวัดลพบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดชัยนาท จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดชลบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น รูปแบบการเล่นในแต่ละที่นั้นจะมีลักษณะการเล่นที่มีความเหมือนและแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น แม้ว่าการเล่นรำไท่ของชาวบ้านในเขตภาคกลางจะยังคงมีการเล่นอยู่ในปัจจุบัน แต่ไม่แพร่หลายหรือเป็นที่นิยมมากนัก เนื่องด้วยความบันเทิงของคนยุคใหม่ในปัจจุบันมีให้เลือกเล่นอย่างหลากหลาย คนรุ่นใหม่ขาดความรู้ความเข้าใจหรือเห็นคุณค่าของศิลปะพื้นบ้านซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนไทยงานเทศกาล งานบุญ หรืองานประเพณีต่าง ๆ จะมีเครื่องบันเทิงในรูปแบบของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา เช่น ภาพยนตร์ ดนตรีหรือเพลงสากล แม้กระทั่งการเต้นรำที่เป็นแบบตะวันตก ซึ่งเป็นธุรกิจที่มีความนิยมและเข้าถึงได้ง่ายมากกว่า ดังนั้นจึงพบว่า ปัจจุบันมีการเล่นรำไท่เฉพาะในงานเทศกาลสำคัญ โดยเฉพาะ งานตรุษสงกรานต์ และการเล่นเพื่อการศึกษาในลักษณะสาธิตประกอบการบรรยายทางวิชาการ เป็นต้น การเล่นรำไท่ในบางท้องถิ่นขาดการสืบทอดสู่เยาวชนรุ่นหลัง พ่อเพลง แม่เพลง ที่มีอยู่เริ่มมีอายุที่สูงวัยขึ้นหากไม่มีการสืบทอดและจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรรำไท่ก็อาจจะสูญหายไปพร้อมกับพ่อเพลงแม่เพลงที่สูงอายุดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการเล่นรำไท่ของชาวบ้านในเขตภาคกลางที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยศึกษาบริบททางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมา รูปแบบ องค์ประกอบของการเล่น วิเคราะห์อัตลักษณ์ของการเล่นของรำไท่บ้านแหลมฟ้าผ่า จังหวัดลพบุรี รำไท่สามโก้ จังหวัดอ่างทอง รำไท่บ้านเนินศาลา จังหวัดนครสวรรค์ ลักษณะความเหมือนและความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่น เพื่อการสืบทอด

องค์ความรู้ และบันทึกเป็นหลักฐานทางวิชาการ อันจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์และขยายผลต่อการศึกษา ค้นคว้าในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการรำไท่
2. เพื่อศึกษารูปแบบการเล่นรำไท่ และวิเคราะห์อัตลักษณ์ของการเล่นรำไท่ในภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แบบของการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

2. พื้นที่ในการวิจัย การวิจัยนี้ศึกษาวิเคราะห์ความเป็นมา องค์ประกอบต่าง ๆ ด้านบทเพลง ดนตรี การแต่งกาย รูปแบบวิธีการเล่นรำไท่ กระบวนท่ารำ โอกาสที่เล่นรำไท่ การสืบทอดรำไท่ และวิเคราะห์อัตลักษณ์ของการเล่นรำไท่เฉพาะในภาคกลาง โดยมีพื้นที่ในการวิจัยดังนี้

- 2.1 รำไท่บ้านแหลมฟ้าผ่า จังหวัดลพบุรี
- 2.2 รำไท่สามโก้ จังหวัดอ่างทอง
- 2.3 รำไท่บ้านเนินศาลา จังหวัดนครสวรรค์
3. ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน
 - 1) นายสมจิตร เทียนศรี ศิลปินรำไท่บ้านแหลมฟ้าผ่า จังหวัดลพบุรี
 - 2) นายเจตนพันธ์ ณะสุนทร ศิลปินรำไท่บ้านแหลมฟ้าผ่า จังหวัดลพบุรี
 - 3) นางจรัส พรหมวาส ศิลปินรำไท่บ้านแหลมฟ้าผ่า จังหวัดลพบุรี
 - 4) นางสุน เทียนศรี ศิลปินรำไท่บ้านแหลมฟ้าผ่า จังหวัดลพบุรี
 - 5) นางเจริญ ศรีไพร ศิลปินรำไท่บ้านแหลมฟ้าผ่า จังหวัดลพบุรี

6) นายทองอาบ ไข่แก้ว ศิลปินรำไท่น
สามโก้ จังหวัดอ่างทอง

7) นางสังเวียน แก้วมณี ศิลปินรำไท่น
สามโก้ จังหวัดอ่างทอง

8) นายลิขิต จิตกระจำง ศิลปินรำไท่น
สามโก้ จังหวัดอ่างทอง

9) นางละเอียด จิตกระจำง ศิลปิน
รำไท่นสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

10) นายแสวง คงอ่อน ศิลปินรำไท่น
สามโก้ จังหวัดอ่างทอง

11) นายสำราญ ชำเรือง ศิลปินรำไท่น
บ้านเนินศาลา จังหวัดนครสวรรค์

12) นายสวรรค์ มั่วมัน ศิลปินรำไท่น
บ้านเนินศาลา จังหวัดนครสวรรค์

13) นางสาวหรั่ง สิริธิดา ศิลปิน
รำไท่นบ้านเนินศาลา จังหวัดนครสวรรค์

14) นางไพบุลย์ กันสาด ศิลปินรำไท่น
บ้านเนินศาลา จังหวัดนครสวรรค์

15) นางรุ่งรัตน์ แจ่มฟ้า ศิลปินรำไท่น
บ้านเนินศาลา จังหวัดนครสวรรค์

3.2 ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 2 คน

1) รศ.อมรา กล่ำเจริญ ข้าราชการ
บำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2) ดร.สมชาย พื่อนรัตน์ รองอธิการบดี
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
มีดังนี้

4.1 แบบสัมภาษณ์ ประวัติส่วนตัว ประวัติ
ด้านการเล่นรำไท่น

4.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการเล่น
รำไท่น

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัย ดังนี้

5.1 ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารเชิง
วิชาการ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

5.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยวิธี
การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทยและ
ผู้ทรงคุณวุฒิการเล่นรำไท่น ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์
โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และ
ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured
Interview) โดยใช้ในการจดบันทึกและบันทึกเสียงที่ได้
จากการสัมภาษณ์

5.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้
มาถอดเนื้อหาจากเครื่องบันทึกเสียง และกล้องวีดีโอ
โดยจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จำแนกข้อมูลที่
รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตมาเรียบเรียง
และนำเสนอข้อมูลเชิงวิเคราะห์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการ
ศึกษามาคณะวิเคราะห์ดังนี้

6.1 ศึกษาวิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรม
ที่มีผลต่อการรำไท่น

6.2 ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบ
ของการเล่นรำไท่นภาคกลาง

6.3 ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์การเล่นรำไท่น
ของภาคกลาง

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษานโยบายทางวัฒนธรรมที่ส่งผล
ต่อการเล่นรำไท่น พบว่า รำไท่นเป็นการละเล่นพื้นบ้าน
ที่มีการสืบทอดมาแต่อดีต มีหลักฐานจากบันทึกของ
ลาลูแบร์ที่แสดงให้เห็นว่า การเล่นรำไท่นเป็นการเล่น
ของชาวบ้านที่จรรองเล่นกันในเวลาเย็น โดยมีวิธีการเล่น
จากการตีโทนประกอบการร้องที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา
ทั้งยังมีหลักฐานปรากฏเรื่องของเครื่องดนตรีประเภทไท่น
ดังที่กล่าวไว้ในกฎหมายเตียรบาลพบว่าเป็นเครื่องดนตรี
ที่เล่นแพร่หลายในสมัยอยุธยา และมีการเล่นสืบทอด
ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
เหตุผลที่เรียกว่ารำไท่น เพราะเดิมแล้วใช้ไท่นเป็น
เครื่องดนตรีที่ให้จังหวะหลักในการเล่น ซึ่งรำไท่น
เป็นการเล่นที่นิยมมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

โดยเกิดแถบภาคกลางก่อน และนิยมเล่นกันอย่างแพร่หลายมากทั้งในพระนคร และในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยโดยเฉพาะในแถบภาคกลาง ซึ่งรูปแบบการเล่นจะเป็นแบบฉบับของชาวบ้านไม่พิถีพิถันอย่างไรนัก ลักษณะการเล่นรำไท่จะเน้นความสนุกสนาน นิยมเล่นรำไท่ในช่วงเทศกาลสำคัญของแต่ละท้องถิ่น หรือช่วงหลังจากการทำมาหากิน จะเล่นในบริเวณลานบ้าน หรือลานวัด ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพล ได้มีการปฏิวัติวัฒนธรรม จึงทำส่งผลให้รำไท่มีวิวัฒนาการ และเปลี่ยนแปลงไปโดยได้รับอิทธิพลจากบริบทต่าง ๆ

บริบททางวัฒนธรรมในยุค จอมพล ป. พิบูลสงคราม พบว่า ยังมีอิทธิพลต่อการเล่นรำไท่ ทำให้รูปแบบการเล่น และองค์ประกอบในการเล่นนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงไป โดยรำไท่ได้รับอิทธิพลจากนโยบายรัฐนิยม การปฏิวัติวัฒนธรรม และข้อกำหนดต่าง ๆ ในช่วงรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม นอกจากนี้ยังเกิดการตราพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นเพื่อที่จะกำหนด และดูแลในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งนโยบายของท่านมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในยุคนั้นหลายด้านซึ่งประชาชนทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เห็นความสำคัญของการเล่นรำไท่ มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เล่นรำไท่ ทั้งในพระนคร ธนบุรี และต่างจังหวัด โดยมีคำสั่งให้ข้าราชการเล่นกีฬา และการละเล่นพื้นเมืองทุกบ่ายวันพุธ ในช่วงนั้นมีการสนับสนุนให้ทางราชการแต่งเพลงรำไท่ขึ้นเพื่อเป็นการสื่อนโยบายของรัฐบาลไปยังประชาชน ซึ่งก็เป็นกลวิธีอย่างหนึ่งของท่าน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ใช้รำไท่เป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ มีรัฐนิยมเป็นนโยบายสำคัญที่กำหนดให้ประชาชนปฏิบัติตามเพื่อนำพาประเทศไปสู่อารยชน

จากบริบททางวัฒนธรรมดังกล่าว ส่งผลให้รำไท่ ที่เป็นการละเล่นพื้นบ้านของไทยนิยมเล่นกันมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งรำไท่มีพัฒนาการในการเล่น สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ 1) รำไท่ในช่วง

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 (ช่วงแรกเริ่มสมัยกรุงศรีอยุธยา - พ.ศ.2483) ลักษณะการเล่นจะเป็นแบบวิถีชีวิตของชาวบ้าน เน้นความสนุกสนานเป็นหลัก ไม่พิถีพิถันนัก 2) รำไท่ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484-พ.ศ.2488) เป็นช่วงที่นิยมเล่นรำไท่กันอย่างแพร่หลาย โดยมีลักษณะการเล่นเหมือนรำไท่ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่เริ่มได้รับอิทธิพลจากนโยบายของรัฐบาล เข้ามามีผลกระทบต่อการเล่นรำไท่ ทั้งในด้านบทเพลง การแต่งกาย และวิธีการเล่น นั่นคือ เกิดการปรับปรุงจากรำไท่แบบชาวบ้านไปสู่ร่างแบบกรมศิลปากร 3) รำไท่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2489-ปัจจุบัน) มีลักษณะการเล่นที่เปลี่ยนแปลงไป คือมีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา คือเกิดการเล่นเชียร์รำ ซึ่งได้รับความนิยมมากในช่วงนั้น ต่อมาในปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) ก็ยังคงพบเห็นการเล่นรำไท่ในแบบฉบับของชาวบ้านอยู่ตามท้องถิ่น ซึ่งได้รับความนิยมน้อยลง

ผลการศึกษารูปแบบการเล่นรำไท่ภาคกลาง การเล่นรำไท่ในภาคกลาง พบว่าการเล่นรำไท่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านที่มีอยู่แพร่หลายในท้องถิ่นตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งมีรูปแบบการเล่นที่แตกต่างกันไปตามสภาพของท้องถิ่น และวิถีชีวิตชาวบ้านในท้องถิ่น รำไท่มีต้นกำเนิดอยู่ในภาคกลาง โดยนิยมเล่นกันในเทศกาลต่าง ๆ เฉพาะท้องถิ่นในบางจังหวัด การเล่นรำไท่ในภาคกลาง ซึ่งศึกษาการเล่นรำไท่ในจังหวัด จังหวัดลพบุรี จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบข้อมูลดังต่อไปนี้

1. รำไท่บ้านแหลมฟ้าผ่า จังหวัดลพบุรี พบว่าเกิดขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2486 ในสมัย สงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อมานางตะเคียน เทียนศรี ได้สืบทอดการเล่นรำไท่ให้กับญาติพี่น้องจนตั้งเป็นคณะรำไท่ขึ้น ซึ่งได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ลักษณะองค์ประกอบของการเล่น คือ มีบทเพลงที่หลากหลายประเภท โดยจะเริ่มเล่นจากเพลงเคารพธงชาติ เพลงชาติศาสนา เพลงประเภทสะท้อนถึงสภาพบ้านเมืองประวัติศาสตร์ เพลงประเภท

เกี้ยวพาราสี เพลงวรรณคดี แล้วจบด้วยเพลงประเภทจากลาทุกครั้ง ซึ่งนอกจากนี้ยังมีเพลงที่แต่งขึ้นใหม่คือ เพลงเทิดพระเกียรติ โดยเครื่องดนตรีที่ใช้กำกับจังหวะในการเล่นคือ ถังน้ำมรดกจับ (การให้จังหวะสลับฉิ่งและกรับ การแต่งกายจะแต่งแบบรัฐนิยม ตามวิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยจะเน้นสีสันสดใส ผู้เล่นจะเป็นชายจริงหญิงแท้ รูปแบบการเล่นแต่เดิมจะรำเป็นคู่ แล้วเคลื่อน

วงวนรอบผู้ร้องและผู้บรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ แต่ปัจจุบันเนื่องจากมีผู้เล่นรำไท่เหลือน้อยจึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการรำเป็นแถวหน้ากระดาน โดยมีผู้ร้องและผู้บรรเลงเครื่องประกอบจังหวะนั่งอยู่ด้านข้างหรือด้านหลังผู้รำท่ารำจะเป็นการรำท่าบท คือท่าทำทางไปตามเนื้อร้อง โดยส่วนมากเป็นทำธรรมชาติที่ผู้รำคิดขึ้นเอง เดิมจะนิยมเล่นรำไท่กันในงานสำคัญ

ภาพที่ 1 การเล่นรำไท่บ้านแหลมฟ้าผ่า จังหวัดลพบุรี

ที่มา: กาญจนารัตน์ แจ่มฟ้า

ภาพที่ 2 การเล่นโทนสามโก้ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ณ สนามหลวง วันที่ 2 ธันวาคม 2557

ที่มา: กาญจนารัตน์ แจ่มฟ้า

งานเทศกาล งานประเพณีและงานรื่นเริงต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันขาดการสืบทอดจึงทำให้นิยมเล่นรำโทนน้อยลง ซึ่งจะพบแต่เพียงการเล่นเพื่อการสืบทอดการสาธิตทางการศึกษา และการเล่นรำโทนในรูปแบบการแสดงของวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี

2. รำโทนสามโก้ จังหวัดอ่างทองพบว่ามีการเล่นมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และนิยมเล่นกันมากในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และต่อมารำโทนได้ซบเซาลง เพลงมีราวงรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า “เซียร์ราวง” เข้ามามีบทบาท และต่อมาได้มีการฟื้นฟูรำโทนขึ้นใหม่อีกครั้งเมื่อปี พ.ศ. 2521 โดย นายทองอาบ ไช้แก้ว และนายสวัสดิ์ หอมลำดวน ซึ่งทำให้รำโทนนิยมเล่นและมีการสืบทอดกันมาโดยตลอดจนปัจจุบัน ลักษณะองค์ประกอบของการเล่นคือบทเพลงมักจะใช้เพลงตามรูปแบบและวิธีการเล่น คือจะเริ่มด้วย เพลงเบิกโรง เพลงไหว้ครู ก่อนทุกครั้ง แล้วตามด้วยเพลงเชิญชวน เพลงเกี่ยวพาราสี เพลงประวัติศาสตร์ เพลงเกี่ยวกับเหตุการณ์สงคราม เพลงที่เกี่ยวกับวรรณคดี นิทานพื้นบ้าน แล้วจบด้วยเพลงจากลาทุกครั้ง ใช้ระนาดฉิ่ง และกรับ กำกับจังหวะในการเล่น แต่งกายตามแบบ

วิถีชีวิต แต่เมื่อไปเล่นในงานสำคัญจะนัดกันแต่งกายให้สวยงาม คือจะนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อสีสดใส ผู้เล่นจะเป็นชายจริงหญิงแท้ ลักษณะการเล่นจะรำเป็นคู่ระหว่างชายหญิง แล้วเคลื่อนวงวนรอบผู้ร้องและผู้บรรเลงเครื่องกำกับจังหวะ โดยจะเคลื่อนวงรำไปอย่างช้า ๆ ตามเนื้อเพลงและทำรำเป็นท่าที่เลียนแบบธรรมชาติโดยผู้รำคิดขึ้นเองตามเนื้อร้อง ซึ่งจะนิยมเล่นรำโทนกันในงานสำคัญ งานเทศกาล งานประเพณี และงานรื่นเริงต่าง ๆ ทั้งภายในท้องถิ่นและต่างท้องถิ่น และยังมีการเล่นเพื่อการสืบทอดโดยการสาธิตทางการศึกษาให้กับผู้ที่สนใจเสมอ

3. รำโตนบ้านเนินศาลา จังหวัดนครสวรรค์พบว่านิยมเล่นรำโทนกันมาก ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเล่นกันจนตั้งเป็นคณะขึ้น ซึ่งมีการเล่นและสืบทอดมาโดยตลอดจนปัจจุบัน ลักษณะองค์ประกอบ และวิธีการเล่น คือ จะมีบทเพลงหลากหลายประเภท โดยเฉพาะ เพลงประเภทเกี่ยวพาราสี เพลงประเภทวรรณคดี เพลงที่สะท้อนสภาพวิถีชีวิตสังคม เพลงที่แต่งเนื้อร้องและทำนองใหม่ ซึ่งบทเพลงเหล่านี้จะมีเนื้อหาที่เน้นความสนุกสนาน แล้วจะจบลงด้วยการใช้เพลงประเภทจากลา

ภาพที่ 3 การแสดงรำโทนเนื่องในงานวันผู้สูงอายุ ณ จังหวัดนครสวรรค์

ที่มา: รุ่งรัตน์ แจ่มฟ้า

ทุกครั้ง โดยเครื่องดนตรีที่ใช้กำกับจังหวะในการเล่น คือ โทณ กลองรำมะนา ฉิ่ง ฉาบ และกรับ มีการแต่งกายที่เรียบง่ายไปแบบวิถีชีวิต แต่เมื่อไปเล่นในงานสำคัญ จะนัดกันแต่งกายให้สวยงาม คือจะนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อสีสดใส ลักษณะการเล่นจะรำเป็นคู่ชายหญิง เคลื่อนไหวรอบผู้ร้องและผู้บรรเลงเครื่องกำกับจังหวะ โดยจะเคลื่อนวงรำไปอย่างช้า ๆ ตามเนื้อเพลง ทำท่ารำใช้บท คือท่าทำไปตามเนื้อร้องที่ผู้รำคิดขึ้นเอง และมักจะเล่นรำโทณกันในงานสำคัญ และงานเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะ ช่วงตรุษสงกรานต์ และเล่นทั้งในท้องถิ่นและต่างท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการเล่นเพื่อการสืบทอดโดยการสาธิตทางการศึกษาให้กับผู้ที่สนใจเสมอ

จะเห็นได้ว่าความเป็นมา ลักษณะองค์ประกอบ รูปแบบวิธีการเล่น โอกาสที่เล่นและการสืบทอดรำโทณ ในแต่ละคณะนั้นมีความคล้ายคลึงกันมาก ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์หาลักษณะ โดยศึกษาความเป็นอัตลักษณ์ ที่วิเคราะห์จากองค์ประกอบของรำโทณทั้ง 3 คณะ สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาอัตลักษณ์ของการเล่นรำโทณ ในภาคกลาง พบว่า รำโทณมีอัตลักษณ์ดังนี้

1. ความเป็นมาของรำโทณ คือเป็นการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวบ้านที่มีแพร่หลายอยู่ในภาคกลาง มีการเล่นกันมาตั้งแต่อดีตโดยนิยมเล่นรำโทณกันมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน

2. ด้านบทเพลง เป็นบทเพลงที่สั้น ๆ จำง่าย แต่ละเพลงจะร้องวนไปประมาณ 2-3 รอบ มีเนื้อหาที่เน้นความสนุกสนานเป็นหลัก สามารถแบ่งประเภทดังนี้ 1) เพลงประเภทเกริ่นนำเชิญชวน 2) เพลงประเภทเกี้ยวพาราสี 3) เพลงประเภทปลุกใจ 4) เพลงประเภทวรรณกรรม 5) เพลงประเภทสังคมและประวัติศาสตร์ 6) เพลงประเภทจากลา 7) เพลงประจำท้องถิ่น

3. ด้านดนตรี มีโทณเป็นเครื่องดนตรีกำกับจังหวะหลักร่วมกับฉิ่งและกรับ ซึ่งเป็นที่มาของการเรียกการเล่นนี้ว่า “รำโทณ” แต่ในปัจจุบันมีการใช้รำมะนา

ตีกำกับจังหวะแทนโทณเนื่องจากมีเสียงดังและไพเราะกว่าโทณ

4. ด้านการแต่งกาย จะมีการแต่งกายตามแบบวิถีชีวิตของท้องถิ่น และแต่งกายตามโอกาสที่เล่นรำโทณ

5. ด้านรูปแบบการเล่นรำโทณ จะมีลักษณะรำเป็นคู่ระหว่างชายหญิง รูปแบบการเล่นเป็นวงกลม เคลื่อนไหวไปทางซ้ายรอบ ๆ ผู้ร้องและผู้บรรเลงเครื่องดนตรีกำกับจังหวะ หรืออาจมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเล่นได้ตามสถานที่ เมื่อจบเพลงหนึ่งก็ร้องและรำเพลงถัดไปจนจบการเล่น

6. ด้านกระบวนการทำรำ ผู้รำจะทำท่ารำใช้บท คือท่าทำทางไปตามเนื้อเพลง โดยกระบวนการเล่นรำโทณผู้รำจะเป็นผู้ที่คิดท่ารำและลีลาการรำให้เหมาะสมกับเนื้อร้อง ทำนอง และจังหวะของบทเพลง ซึ่งจะเป็นแบบฉบับของชาวบ้าน

7. โอกาสที่เล่นรำโทณ จะนิยมเล่นในงานมงคล งานประเพณี งานเทศกาล โดยเฉพาะนิยมเล่นกันมากช่วงเทศกาลสงกรานต์ เล่นกันในสถานที่ศูนย์รวมของท้องถิ่นนั้น ๆ

8. การสืบทอดการเล่นรำโทณ มีการสืบทอดโดยการสังเกต ฟัง จำ และปฏิบัติตามต่อ ๆ กันมา นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจในท้องถิ่นและต่างท้องถิ่นอยู่เสมอ ๆ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาริบททางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการรำโทณ พบว่ารำโทณได้รับอิทธิพลจากริบททางวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบวิธีการเล่นและองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ซึ่งบริบททางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการเล่นรำโทณที่ชัดเจนคือ ในช่วงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีการปรับปรุงวัฒนธรรมชาติ และออกประกาศใช้รัฐนิยม ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2482-2485 รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 ฉบับ และได้มีการตราพระราชบัญญัติวัฒนธรรม

แห่งชาติขึ้นเพื่อที่จะกำหนดและดูแลในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งนโยบายของท่านมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในยุคนั้นหลายด้าน ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งรวมการเล่นรำไท่น ซึ่งสอดคล้องกับอมรากล่ำเจริญ (2540: 104) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์การเล่นพื้นบ้านรำไท่น: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ที่ศึกษาพบว่า ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม สนับสนุนให้ทางราชการ ทหาร ตำรวจ เล่นรำไท่นจนได้รับความนิยมสูงสุด ทั้งในต่างจังหวัดและพระนคร เพราะรัฐบาลเห็นความสำคัญของรำไท่นเพื่อที่จะใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์รัฐนิยม และนโยบายเชื่อผู้นำชาติพ้นภัย เนื่องจากเห็นว่าศิลปะการเล่นรำไท่นจะเข้าถึงประชาชนได้ง่าย จึงทำให้ทหาร ตำรวจ ที่มาร่วมเล่นรำไท่นนำบทเพลงที่มีลักษณะปลุกใจให้รักชาติ ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลเข้ามาร้องสลับกันไปกับเพลงรำไท่นในท้องถิ่น และมีการแต่งกายในการเล่นรำไท่นตามประกาศรัฐนิยมฉบับที่ 10 คือให้ผู้หญิงนุ่งผ้าถุงแทนการนุ่งโจงกระเบน ให้ผู้ชายนุ่งกางเกงขายาว ออกจากบ้านต้องสวมหมวก อิทธิพลทางวัฒนธรรมดังกล่าวจึงทำให้รำไท่นนั้นมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปรูปแบบวัฒนธรรมใหม่คือ มีการปรับปรุงรำไท่นแบบชาวบ้าน ให้เป็นรำวงที่มีแบบแผน โดยให้กรมศิลปากรปรับปรุงโดยมีการแต่งเพลงขึ้นมาใหม่ 10 เพลง มีการกำหนดท่ารำในแต่ละเพลง โดยนำท่ารำมาจากท่ารำในแม่บท ซึ่งได้เผยแพร่ไปทั่วทั้งในพระนครและต่างจังหวัด

รำไท่นมีประวัติความเป็นมาและ พัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จากการวิจัยพบว่าการเล่นรำไท่นพบหลักฐานว่ามีการเล่นมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยมีการสืบทอดมาตลอด จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ และพบว่ามีการเล่นรำไท่นกันอย่างแพร่หลายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (ปี พ.ศ. 2484-2488) ซึ่งในสมัยนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ท่านได้เห็นความสำคัญของรำไท่น ต้องการให้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ จึงให้

กรมศิลปากรปรับปรุง รำไท่น มาเป็น รำวง หรือที่เรียกกันว่ารำวงมาตรฐานในปัจจุบัน สอดคล้องกับ ศิริวัฒน์ ฉัตรเมธี (2547) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์เพลงรำวงมาตรฐาน ที่ศึกษาพบว่า ความเป็นมาและ พัฒนาการของรำไท่นนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้แนวคิดทางการปรับปรุงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการผลักดันให้ประเทศมีความเจริญทัดเทียมกับอารยประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในภาวะสงคราม การเล่นรำไท่นจึงได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากประชาชนไม่สามารถเล่นการละเล่นอื่น ๆ ได้ เพราะต้องใช้ไฟเป็นส่วนหนึ่งในการเล่นแต่ด้วยภาวะสงครามไม่สามารถที่จะใช้ไฟฟ้าได้เพราะกลัวว่าเครื่องบินทิ้งระเบิดจะมาในบริเวณนั้น การเล่นรำไท่นจึงเป็นการละเล่นที่สะดวกที่สุดในภาวะสงคราม อีกทั้งการแพร่กระจายของเพลงรำไท่นได้กระจายอยู่ทั่วประเทศ จนเป็นการละเล่นที่ชื่นชอบของประชาชนในยุคสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐบาลจึงได้นำเพลงรำไท่นมาพัฒนาให้สอดคล้องกับการดำเนินงานการปรับปรุงวัฒนธรรม เพื่อให้ต่างชาติเห็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ที่ประเทศไทยมีความเจริญเช่นเดียวกับอารยประเทศชาติหนึ่ง จึงได้นำการเล่นรำไท่น มาพัฒนารูปแบบของการละเล่น โดยกาหนดการแต่งกายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่มีการปรับปรุงใหม่ด้วยเรื่องกาหนดการแต่งกายของไทยจากนุ่งโจงกระเบนเป็นนุ่งผ้าซิ่น และฝ่ายชายและฝ่ายหญิงไม่ถูกเนื้อต้องตัวกัน ห่างกันหนึ่งช่วงคอก เพลงที่ใช้ร้องจะแต่งขึ้นใหม่ควบคุมให้เป็นบทที่เรียบร้อย ไม่ใช้คำที่หยาบโลน และต้องเป็นในการส่งเสริมการปรับปรุงวัฒนธรรมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้เรียกลักษณะการมีการปรับปรุงใหม่ว่า “รำวง” จากการที่ผู้เล่นเดินเป็นวงในขณะรำ

2. ผลการศึกษารูปแบบการเล่นรำไท่นในภาคกลาง พบว่าจากการแพร่กระจายการเล่นรำไท่นในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะในแถบภาคกลางนั้น ลักษณะการเล่นรำไท่นแต่ละพื้นที่มีความคล้ายคลึง

กันมาก ทั้งบทเพลง เครื่องดนตรี การแต่งกาย รูปแบบและวิธีการเล่น โอกาสที่เล่น และการสืบทอด อาจเนื่องมาจากนโยบายของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ต้องการให้รำไท่เป็นศิลปะวัฒนธรรมประจำชาติ และภาวะจากภัยสงครามที่ทำให้ประชาชนบางกลุ่มหนีเอาตัวรอดโดยการย้ายถิ่นฐาน ซึ่งทำให้การเล่นรำไท่ในนั้นถูกแพร่กระจายออกไป จึงเป็นเหตุให้การเล่นรำไท่ในแต่ละท้องถิ่นนั้นมีความคล้ายคลึงกัน เช่น บทเพลงบางเพลง มีชื่อเพลงเหมือนกัน แต่เนื้อร้องบางคำแตกต่างกัน หรือ รำไท่ของจังหวัดอ่างทองมีการใช้เพลงที่มีเนื้อร้องเกี่ยวกับลพบุรี และพบว่ามียุคที่พบในคณะรำไท่เกือบทุกคณะคือเพลงประเภทปลุกใจ สดคล้องกับวิธีท้าว ไวยนันท์ (2552) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การแพร่กระจายวัฒนธรรมการแสดงรำไท่ จังหวัดลพบุรี ที่ศึกษาพบว่า ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 บรรดาข้าราชการต่างก็หลบภัยไปอยู่ต่างจังหวัด และได้ร่วมเล่นรำไท่กับชาวบ้านพร้อมทั้งแต่งเพลงรำไท่ที่มีเนื้อร้องเกี่ยวกับ ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การเชื่อฟังผู้นำ ความมีวินัย รวมทั้งความรักของหนุ่มสาว ฯลฯ ให้กับชาวบ้านได้ร้องเล่นกัน ถือเป็นการแพร่กระจายวัฒนธรรมรำไท่จากกลุ่มคนในเมืองหลวง กลับสู่ชนบทอีกครั้งหนึ่ง

3. ผลการศึกษาอัตลักษณ์ของการเล่นรำไท่ในภาคกลาง พบว่ารำไท่เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่นิยมเล่นอย่างแพร่หลายในภาคกลาง โดยนิยมเล่นรำไท่กันมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน การเล่นรำไท่ในแต่ละท้องถิ่นนั้นจะมีอัตลักษณ์ที่เป็นรูปแบบของตนเอง ซึ่งแต่ละที่จะแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย เพราะส่วนมากจะมีลักษณะการเล่นที่คล้ายกัน คือที่มาของการเรียกการละเล่นนี้ว่า “รำไท่” คือมีไท่เป็นเครื่องดนตรีกำกับจังหวะหลัก แต่ในปัจจุบันมีการใช้รำมะนาตีกำกับจังหวะแทนไท่เนื่องจากมีเสียงดังและไพเราะกว่า สอดคล้องกับอมรา กล้าเจริญ (2540) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์การละเล่นพื้นบ้านรำไท่: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ที่ศึกษาพบว่าเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นรำไท่สามโก้

ในช่วงแรก คือ ไท่ ฉิ่ง และกรับ ซึ่งไท่เป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญต่อการเล่นรำไท่ ใช้ไท่เป็นจังหวะหลักในการรำ แต่ชาวบ้านเห็นว่าไท่ในนั้นเมื่อตีแล้วมีเสียงไม่ค่อยดังเท่าไร เสียงไม่กังวาน จึงเปลี่ยนมาใช้กลองรำมะนาตีแทน ตั้งแต่ 2 ใบลงมา ตีแทนไท่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันคณะรำไท่ส่วนมากไม่ได้ใช้ไท่ประกอบการเล่นแล้ว นอกจากนี้การเล่นรำไท่แต่ละท้องถิ่นจะมีการเล่นในรูปแบบรำเป็นวงกลม เคลื่อนวงรำวนไปทางซ้าย มีการรำเป็นคู่ระหว่างชายและหญิง โดยฝ่ายหญิงจะอยู่ทางขวามือของฝ่ายชาย มีผู้ร้องและผู้บรรเลงเครื่องดนตรีกำกับจังหวะอยู่กลางวงรำ หรืออาจจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเล่นได้ตามสถานที่ ผู้รำจะรำให้บท คือทำท่าทางไปตามเนื้อร้อง โดยกระบวนการรำให้เหมาะสมกับเนื้อร้อง ทำนอง และจังหวะของบทเพลง ซึ่งจะเป็นแบบฉบับของชาวบ้านเอง มีบทเพลงที่จำและร้องต่อ ๆ กันมาหลายประเภทเพลง ส่วนใหญ่จะเป็นเพลงที่มีเนื้อหาสนุกสนาน มีการแต่งกายตามแบบวิถีชีวิตของท้องถิ่นและแต่งกายตามโอกาสที่เล่นรำไท่ ซึ่งรำไท่จะนิยมเล่นในงานมงคล งานประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ มักจะเล่นกันตามสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งรำไท่มีการสืบทอดโดยการส่งต่อฟัง จำ และปฏิบัติตามต่อ ๆ กันมา นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจในทั้งในท้องถิ่นและต่างท้องถิ่นอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น มีการสนับสนุนส่งเสริม พื้นฟู และอนุรักษ์ การเล่นรำไท่ในท้องถิ่นที่พบว่ามีการเล่น โดยจัดเผยแพร่รำไท่ในงานสำคัญในท้องถิ่น และเผยแพร่ในเชิงสถิติทางการศึกษา เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ความเป็นมา ได้ปฏิบัติ และสืบทอดเพื่อมิให้การเล่นรำไท่ในแต่ละท้องถิ่นนั้นสูญหายไป

2. จากการศึกษาค้นคว้าที่มีการเล่นรำไท่

ทั่วทุกภาคในประเทศไทย ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป และบางที่พบว่ามีการเล่นน้อยลง ประกอบกับพ่อเพลง แม่เพลงที่สูงอายุขึ้น อาจทำให้รำไท่นั้นสูญหายไป จึงควรมีการศึกษากการเล่นรำไท่ในทุกท้องถิ่นของ

ประเทศไทย เพื่อนำมาศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ ในเรื่องลักษณะองค์ประกอบ รูปแบบการเล่น และการ สืบทอดรำไท่ เพื่อเป็นการอนุรักษ์การเล่นรำไท่ให้เป็น ศิลปะประจำชาติสืบไป

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **เชิฐร่ำวง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- รวีทิวา ไวยนันท์. (2552). **การแพร่กระจายวัฒนธรรมการแสดงรำไท่ จังหวัดลพบุรี**. ปริญญญา ศิลปศาสตรมหา บัณฑิต. สาขาวิชาดุริยางค์ไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวัฒน์ ฉัตรเมธี. (2547). **การวิเคราะห์เพลงร่ำวงมาตรฐาน**. ปริญญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อมรา กล่ำเจริญ. (2548). **รำไท่ กรณีศึกษาเฉพาะอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง**. งานวิจัยโปรแกรมวิชานาฏศิลป์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.